

LEVANT'IN KUTSAL KİŞİLERİ VE MEKÂNLARI

Halit Ahmet ÇİFTÇİ

Eskiyei Yayınları: 194

LEVANT'IN KUTSAL KİŞİLERİ VE MEKÂNLARI

Halit Ahmet ÇİFTÇİ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŐTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Muhammed ÖZDİL

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŐTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA Tel:
(0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ekim 2023

ISBN: 978-625-6781-07-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŐTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

LEVANT'IN KUTSAL KİŞİLERİ VE MEKÂNLARI

Halit Ahmet ÇİFTÇİ

Ankara 2023

Halit Ahmet ÇİFTÇİ

1986 yılında Afyonkarahisar'ın Sandıklı ilçesinde doğmuştur. Denizli'nin Çivril Anadolu İmam-Hatip Lisesinden 2004 yılında mezun olmasının akabinde İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde başladığı lisans eğitimini 2008 yılında tamamlamıştır. Aynı sene içerisinde aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Anabilim Dalında başladığı yüksek lisansını, 2009 yılının Aralık ayında Dinler Tarihi alanında Araştırma Görevlisi olarak atandığı Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 2011 yılında Dinlerde Vefkler başlıklı teziyle tamamlamıştır. 2011 yılının Eylül ayında Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Anabilim Dalında başladığı doktora eğitimini 2017 yılında “Bir Hıristiyan Apolojist Olarak Aziz Justin Martyr” başlıklı teziyle tamamlayarak “doktor” unvanı almaya hak kazanmıştır. 2018 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Dr. Öğr. Üyesi olarak başladığı görevine halihazırda aynı unvanla devam etmekte olup evli ve 2 çocuk babasıdır. İyi derecede İngilizce ve Arapça, başlangıç seviyesinde antik Grekçe bilmektedir. Dinler Tarihi alanında kitap, kitap bölümü, makale, bildiri, çeviri türünden yayınları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	13
TEMEL KAVRAMLAR	13
1. Coğrafi Olarak Levant Bölgesi	13
2. Bir Fenomen Olarak Kutsal	14
2.1. Kutsal Kişi	15
2.2. Kutsal Mekân	17
2.2.1. Dağlar	24
2.2.2. Nehirler/Su Kaynakları	27
3. Kutsalın Deneyimi: Hac	30
3.1. Yahudilikte Hac	31
3.2. Hıristiyanlıkta Hac	33
3.3. Hıristiyanlıkta Hac Literatürü	38
3.4. Çeşitli Dinlerde Hac	41
3.5. Hac Merkezlerine Yönelişin Sebepleri	43
BİRİNCİ BÖLÜM	
PEYGAMBERLER	47
1. Hz. Dâvûd	47
1.1. Hayatı ve Kişiliği	47
1.2. Mescid-i Aksâ	48
1.3. Hz. Dâvûd'un Türbesi	49
2. Hz. Süleyman	50
2.1. Hayatı ve Kişiliği	50
2.2. Mescid-i Aksâ	52
3. Hz. Zekeriyâ	54
3.1. Hayatı ve Kişiliği	54
3.2. Hz. Zekeriyâ'nın Mihrabı ve Türbesi	54
4. Hz. İsa	55
4.1. Hayatı ve Kişiliği	55
4.2. Doğuş Kilisesi/Mağarası	58
4.3. Mehd-i İsa	63
4.4. Kutsal Kabir Kilisesi (Kıyame(t) Kilisesi)	64

4.5. Zeytin Dağı-----	73
4.6. Getsemani Bahçesi-----	74
4.7. Getsemani Mağara Kilisesi -----	75
4.8. Siyon Kilisesi -----	78
4.9. Emeviyye Camii -----	79
4.10. Zakkay'ın Evinin Kilisesi -----	80
5. Hz. Yahyâ -----	81
5.1. Hayatı ve Kişiliği-----	81
5.2. Vaftizci Yahyâ Manastır Kilisesi-----	82
5.3. Vaftizci Yahyâ Kilisesi-----	84
5.4. Emeviyye Camii -----	84
5.5. Zeytin Dağı-----	85
5.6. Ürdün Nehri (Şeria Irmağı)-----	86
6. Hz. Hârûn -----	87
6.1. Hayatı ve Kişiliği-----	87
6.2. Aziz Harun Manastırı -----	89
6.3. Cebel Harun (Hor Dağı)-----	89
7. Hz. İlyas -----	90
7.1. Hayatı ve Kişiliği-----	90
7.2. Kora Vadisi-----	91
8. Hz. Elyesa -----	91
8.1. Hayatı ve Kişiliği-----	91
8.2. Dotan Köyü -----	92
8.3. Hz. Elyesa'nın Mezarı-----	93
9. Hz. Eyyûb -----	93
9.1. Hayatı ve Kişiliği-----	93
9.2. Hz. Eyyûb'un Mezarı-----	94

İKİNCİ BÖLÜM

HAVARİLER, HZ. MERYEM VE AZİZLER -----	97
1. Havari Yakub -----	97
1.1. Hayatı ve Kişiliği-----	97
1.2. Siyon Dağı-----	98
1.3. Aziz Yakub Ermeni Kilisesi-----	99
2. Aziz Pavlus -----	102
2.1. Hayatı ve Kişiliği-----	102
2.2. Aziz Hananya Şapeli -----	104

2.3. Aziz Pavlus Şapeli-----	105
3. Havari Petrus -----	106
3.1. Hayatı ve Kimliği-----	106
3.2. Aziz Petrus Kilisesi-----	108
4. Havari Yuhanna-----	109
4.1. Hayatı ve Kişiliği-----	109
4.2. Aziz Yuhanna Manastırı-----	111
5. Hz. Meryem -----	113
5.1. Hayatı ve Kişiliği-----	113
5.2. Meryem Ana Türbesi-----	116
5.3. Milk Grotto (Crypta Lactea) -----	118
6. Mecdelli Meryem -----	120
6.1. Hayatı ve Kişiliği-----	120
6.2. Mecdelli Meryem Kilisesi-----	121
7. Lazarus-----	122
7.1. Hayatı ve Kişiliği-----	122
7.2. Lazarus'un Mezarı-----	122
7.3. Aziz Lazarus Kilisesi ve Manastırı-----	123
8. Aziz Simeon -----	123
8.1. Hayatı ve Kişiliği-----	123
8.2. Aziz Simeon Manastır Kilisesi-----	124
9. Ashâb-ı Kehf-----	128
9.1. Hayatları ve Kimlikleri-----	128
9.2. Ashâb-ı Kehf'in Çeşitli Kültürlerdeki Yansımaları -----	131
9.2.1. Greko-Romen -----	131
9.2.2. Yahudi Geleneği -----	132
9.3. Ashâb-ı Kehf Mağaraları -----	134
10. Saint George-----	136
10.1. Hayatı ve Kişiliği-----	136
10.2. Saint George ile Çeşitli Kültürlerin Karşılaştırması -----	137
10.3. Saint George Kilisesi (Kudüs)-----	139
10.4. Saint George Kilisesi (Lydda)-----	140
10.5. Jifna Köyü (Ramallah)-----	140
10.6. Emeviyye Camii-----	141
10.7. Saint George ile İlişkilendirilen Diğer Mekânlar-----	141
11. Diğer Kutsal Kişiler ve Mekânları-----	142

11.1. Atalar Mağarası (Makpela Mağarası) (Cave of the Patriarchs)-----	142
11.2. Peygamberler Mescidi, Hz. Yusuf'un Kuyusu ve Hz. Salih'in Kabri -----	143
11.3. Nebo Dağı -----	144
11.4. Gazze Manastırları -----	144
DEĞERLENDİRME -----	147
KAYNAKÇA -----	151
DİZİN -----	161

“Kutsal, tarihin yazarı ve coğrafyanın mimarıdır.”

ÖN SÖZ

Kutsal, ister ilahi vahiyle belirlenmiş isterse insanlar tarafından ihdas edilmiş olsun, insanlık tarihinde en yoğun duyguların nesnesi olmuş ve insanlığın dini tarihinde birçok önemli olayda başrol oynamıştır. Vahiy yoluyla dünyada tecelli eden kutsalın yeryüzündeki aracıları konumunda olan peygamberler ve onların ilişki içerisinde oldukları kutsal kişiler, aynı zamanda insanların Tanrı'ya olan yakarışlarının ve dualarının aracıları olarak görülmüşlerdir. Bu kutsal kişilerle ilişkilendirilen doğal ve sunî yapılar ise bu dua ve yakarışların merkezi ve kutsalın tecelli ettiği düşünülen mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Levant bölgesi, Siyonist Yahudi düşüncesinin büyük ideali olan Arz-ı Mev'ud toprakları içinde yer alması, Hıristiyanlığın doğduğu ve yayıldığı topraklar olması ve Kitab-ı Mukaddes'te ve Kur'an-ı Kerim'de isimleri geçen birçok peygamberin ve kutsal kişinin faaliyet alanı olması hasebiyle Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm için büyük önem taşımaktadır. İleride coğrafi sınırlarından bahsedilecek olan Levant bölgesine dâhil edilen Kıbrıs, anakarayla bağlantısı olmaması hasebiyle çalışmanın dışında tutulmuştur.

Çalışmanın odak noktasını Hıristiyanlık açısından kutsal kişiler ve mekânları oluşturmakla birlikte hem Kutsal Kitap'ta hem de Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerle ilgili kutsal mekânlara da değinilecektir. Çalışmada başta Kudüs olmak üzere Levant bölgesinde günümüzde Suriye, Filistin ve Ürdün sınırları içindeki kutsal mekânları ziyaret eden hem Hıristiyan hacıların hem de Müslüman hacı, seyyah ve coğrafyacıların eserlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca gerekli görüldüğünde, bir arada yaşama tecrübesi ve kültürlerarası etkileşimin bir sonucu olarak çeşitli kültürlerde bulunan ve bu kutsal kişilerle benzerlik gösteren inanışlara, uygulamalara ve metinlere de temas edilecektir. Çalışmanın giriş kısmında ilk olarak Levant bölgesi, kutsal kişi, kutsal mekân, hac gibi çalışmanın temelini oluşturan kavramlar

üzerinde durularak okuyucuyu konuya hazırlamak için bir kavramsal altyapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kısmın devamında çalışmanın da temel kaynaklarını oluşturan hac literatürü ile ilgili çalışmalara, çeşitli dinlerde hac geleneklerine ve insanları hac merkezlerine yönelten sebeplere değinilmiştir. Birinci bölümde başta Hz. İsa ve Hz. Yahyâ olmak üzere çeşitli peygamberlerden, onlarla ilişkilendirilen kutsal mekânlardan ve yapılardan, bu mekânların tarihinden, kutsallaştırılmasından ve dini önemlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise Hıristiyanlık ve İslam açısından kutsal kabul edilen kişilerden ve bu kişilerle ilişkilendirilen mekânlar üzerinde durulmuştur. Çalışmada her ne kadar kutsal mekânlar üzerinde daha çok durulsa da gerekli görülen yerlerde kutsal kişilerle ilgili nakledilen değişik rivayetlere de yer verilmiştir. Çalışma, hem birçok peygamberin faaliyet alanını kapsayan hem de Hıristiyanlığın doğup yayıldığı Levant bölgesinin kutsal coğrafyasının önemli mekânlarını ve bu mekânların ne zaman ve nasıl kutsallık kazandığını irdelemesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmayı hazırlarken araştırma görevlisi olarak atandığım tarihten bu yana engin tecrübeleri ve birikimleriyle yolumu aydınlatan hocalarım Prof. Dr. Ekrem Sarıkçıoğlu Bey'e ve Prof. Dr. Nasuh Günay Bey'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca sağladığı kaynak desteğinden dolayı meslektaşım Doç. Dr. Azize Uygun hanımefendiye ve kardeşim Hikmet Cihat Çiftçi'ye de teşekkür ederim. Ürdün'de çektiğı fotoğrafları benimle paylaşma nezaketi gösteren Dinler Tarihi doktora öğrencisi Hamide Erdağ hanımefendiye de teşekkür ederim. İlkokula başladığımdan beri beni ilim tahsiline teşvik eden anne ve babama da en içten şükranlarımı sunarım. Yine bu çalışma sürecinde maddi ve manevi olarak varlığını ve desteğini hissettiğim eşime ve evimizin neşe kaynağı oğlum Harun Mete ve kızım Defne Meva'ya teşekkür ederim. Bu çalışmayı tamamlamayı nasip eden Cenab-ı Teâlâ'ya hamdolsun.